

הוא פסלה בכך על האחים, שמעתה כלום אסורים בה, לפי שאני קורא בכלום "כיון שלא בנה שוב לא יבנה!".

וכן אמר רב תחליפא בר אבימי: קטן יש לו מאמר.

תניא נמי הכי: קטן יש לו גט ויש לו מאמר, דברי רבי מאיר.

והוינן בה: וכי סבר רבי מאיר שקטן יש לו גט?

והתניא: עשו ביאת בן תשע — כמאמר בגדול.

רבי מאיר אומר: עשו חליצת בן תשע לדחות את שאר האחים מיבום — כגט בגדול, שפוסלה ליבום על ידי האחים, אך היא צריכה חליצה מהם כדי להתירה להנשא לשוק, והוא הדין לחליצת קטן, שפוסלה מלהתייבם, אך היא צריכה עדיין חליצה.

ומדייקת הגמרא: **ואם איתא שלדברי רבי מאיר יש לקטן גט —**

ליתני בדברי רבי מאיר: עשו חליצת בן תשע כגטו של קטן בן תשע, ולמה הוצרכו להשוותו לגט של גדול?!

אלא, יש מכאן ראייה, שלפי רבי מאיר לא תיקנו גט בגדול, ולכן הוצרכו להשוות את חליצתו של קטן לגטו של גדול.

ומשנינן: **אמר רב הונא בריה דרב יהושע: רבי מאיר סובר שקטן אית ליה, אכן יש לו גט כדי לפסול.**

ואולם, גט זה — "גט זוטור" הוא, שאינו דומה בכוחו לפסול, לפסול גט של גדול ביבמה, וכפי שיתבאר להלן.

ולכן אמר רבי מאיר, שחליצת קטן היא כגטו של גדול, שהחליצה של קטן שוה בתוקפה לפסול כגט של גדול, אך לא כגט של קטן, שהוא חלש בכוחו לפסול מגטו של גדול.

ומבאר רב הונא בריה דרבי יהושע מהי "קטנותו" של גט שנותן קטן ליבמה:

לרבן גמליאל, דאמר "אין גט אחר גט" —

והיינו, שאין הגט שנותן היבם ביבמתו השניה כלום, והוא אינו נאסר בקרובותיה של השניה בתור קרובת גרושתו —

הני מילי בגט של גדול אחר גט של גדול, וכמו כן גט של קטן אחר גט של קטן.

אבל גט של גדול אחר גט של קטן — מהני!

ואילו לרבנן, דאמרי "יש גט אחר גט" —

הני מילי בגדול אחר גדול, או בקטן אחר קטן.

אבל קטן אחר גדול — לא מהני!

מתניתין:

במשנה הקודמת התבאר, שביאתו של קטן נחשבת כמאמר ביבמה, לאסור את שאר האחים בה.

א. יבם קטן, בן ט' שנים ויום אחד, ומגיל זה ביאתו ביאה, שבא על יבמתו — קנאה.

אלא, כיון שאין קנינו של יבם קטן קנין גמור, אלא הוא רק בגדר קנין "מאמר", ואין היבמה קנויה לו לגמרי [שאינה היא נחשבת כיבמה רגילה שבא עליה יבם גדול, אלא

רק כיבמה שעשה בה אחד האחים מאמר],
לכן —

אם אחר כך, אחר ביאתו, בא עליה אחיו
הקטן, שגם הוא בן ט' שנים ויום אחד —
פוסל על ידו.

נפסלה היבמה על האח הראשון שקנאה לו
בביאה [הנחשבת ל"מאמר"], בגלל ביאתו
של אחיו, כיון שגם ביאת אחיו נחשבת
כקנין מאמר. וסובר התנא הזה כחכמים, ולא
כרבן גמלאל, שיש "מאמר אחר מאמר".

והיינו, שיש אפשרות לכל אחד מהאחים
היבמים לעשות מאמר ביבמתו, אפילו אם
כבר קדם אח אחר ועשה בה מאמר.

ובמאמר של האח השני, נאסרה היבמה גם
על האח הראשון, מכח מאמרו של האח
השני.

וכמו כן, האח השני נאסר גם הוא
בקרובותיה כמו האח הראשון.

והרי היא צריכה גט משניהם, וחליצה מאחד
מהם.

ומכיון שקידושי המאמר של שניהם תפסו
בה, ואין היא יכולה להתייבם אלא אם אחד
מהם יגרשנה, הרי מעתה היא נאסרה על
שניהם מחמת האיסור "כיון שלא בנה —
שוב לא יבנה".

רבי שמעון אומר: האח השני לא פוסל את
היבמה על האח הראשון.

כיון שלדעת רבי שמעון, ביאת בן תשע אינה
בגדר מאמר שהוא קנין חלקי, אלא היא ספק
קונה קנין גמור, כמו ביאת גדול, או שאינה
קונה כלל.

על הצד שהיא קנין גמור — אין ביאתו של
השני כלום.

ועל הצד שאינה קנין כלל — ביאת שני
האחים לא הועילה כלום, והיא מותרת
לשניהם.

ולכן, היא מותרת לראשון בודאי, כי לפי
שני הצדדים היא מותרת לו, ואסורה לשני
מספק, על הצד שקנה הראשון קנין גמור.

ב. יבם קטן בן ט' שנים ויום אחד, שבא על
יבמתו, והרי ביאתו נחשבת כמאמר, ואחר
כך בא, הוא עצמו, גם על צרתה —

כיון שאין ביאתו קנין גמור, אין ביאתו
בראשונה פוטרת צרתה, אלא רק קונה את
הראשונה כדין מאמר.

וכיון שאין קנינו בראשונה קנין גמור, הרי
אם לאחר מכן הוא בא על צרתה, נקנית לו
גם הצרה בקנין מאמר.

ונמצא שהוא מקים שני בתים, ואילו התורה
אמרה "בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני
בתים".

וכיון שהוא צריך לגרש את השניה, נפסל
ה"בית כולו".

דהיינו, כל היבמות הנופלות יחד עם
המתגרשת, נפסלות משום "כיון שלא בנה
— שוב לא יבנה".

ונמצא, שבביאתו על הצרה הוא פוסל את
יבמתו שקנאה בביאתו [מאמרו] — על ידי
עצמו!

רבי שמעון אומר: כיון שהדבר ספק אם

ביאת קטן קונה לגמרי או שאינה קונה כלל, הוא לא פוסל את יבמתו שבא עליה ראשונה על ידי הביאה שבא על השניה.

לפי שאם לא קנתה ביאתו כלום, אין ביאתן של הראשונה והשניה כלום, ואין הן נאסרות.

ואם קנתה ביאתו הראשונה ביבמה הראשונה לגמרי, היא פטרה צרתה לגמרי. ואין ביאתו ביבמה השניה אוסרת את הראשונה מחמת "בניית שני בתים", ואין הוא צריך לגרש אחת מהן.

וכיון שלרבי שמעון הספק הוא אם קונה הביאה לגמרי, או לא קונה כלל, הרי הוא מותר בראשונה בודאי, שהרי היא מותרת לו בין אם קנאה לגמרי ובין אם לא קנאה כלל.

אך הוא אסור לקיים את השניה מספק, כי שמא קנתה ביאתה של הראשונה לגמרי, ואז, אם הוא מקיים את השניה, הוא עובר על השניה באיסור בניית שני בתים.

גמרא:

שנינו במשנה בחלקה הראשון, מחלוקת של חכמים ורבי שמעון ביבם קטן שבא על יבמתו, וחזר ובא עליה אחיו הקטן, אם היא נאסרת על הראשון:

תניא, אמר להם רבי שמעון לחכמים: אין קנינו של הקטן בביאה נחשב לקנין חלקי, אלא הוא ספק אם הוא קנין גמור או שאינו קנין כלל. ולכן, סבור אני, כי ממה נפשך, אין ביאתו של השני כלום, ואינה אוסרת על הראשון. כי:

אם ביאה ראשונה שבא עליה האח הקטן הראשון נחשבת **ביאה** של קנין גמור —

ביאה שנייה שבא עליה האח הקטן השני — **אינה ביאה** לפסול את קנינו של הראשון, לפי שקנה הראשון קנין גמור, וכבר שנינו בענין ביאת גדול [לעיל צו ב], ש"אין ביאה אחר ביאה", לפסול את הביאה הראשונה.

ואם ביאה ראשונה של הקטן הראשון **אינה ביאה** לקנות כלל —

ביאה שנייה של הקטן השני **נמי אינה ביאה** לקנות.

וממשיכה הגמרא ומבארת ענין נוסף:

מתניתין, משנתנו [לדברי חכמים], הסוברים שביאת קטן היא כמאמר, ו"יש מאמר אחר מאמר", והיינו, שהמאמר השני יש בכוחו לפסול את המאמר הראשון.

ואמרו זאת, בין אם היה זה ביבם אחד שעשה "מאמר אחר מאמר" בשתי יבמותיו, וכגון בסיפא, שבא על יבמה אחת, וחזר ובא על צרתה.

ובין בשני יבמים ביבמה אחת, כגון ברישא, שבא הראשון על היבמה, וחזר השני ובא עליה —

היא דלא כבן עזאי!

דתניא, בן עזאי אומר: יש מאמר אחר מאמר רק בשני יבמות ויבמה אחת.

ואולם אין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויכם אחד.

לפי שסבור בן עזאי, שאין קנין מאמר קנין גמור, אלא תיקנו חכמים, שיועיל המאמר כדי שלא יטעו אנשים לחשוב מכך שלא מהני מאמר ביבמה שגם לא מהני בה ביאה לקנותה.

ולכן, תיקנו חכמים לכל האחים שיקנו במאמר, בשוה, ומועיל בה מאמר אחר מאמר.

אבל לעומת זאת, יבם אחד שנפלו לפניו שתי יבמות, הרי כיון שעשה היבם היחיד מאמר באחת משתי היבמות, הוא קנה בה את כל כח המאמר, ושוב אין לו כח לעשות מאמר בשניה.

ולדברי בן עזאי, אם חזר היבם הקטן ובא גם על צרתה, אין הראשונה נאסרת עליו משום שהוא "בונה שני בתים". היות וביבם אחד ושתי יבמות סובר בן עזאי ש"אין מאמר אחר מאמר".

מתניתין:

ומבאר עתה המשנה את הדינים היוצאים מכך שביאתו של קטן בן תשע שנים נחשבת לקנין:

א. **בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומת —**

הרי היא חולצת ולא מתייבמת.

כיון שקנינו אינו יבום גמור, הרי היא עדיין נופלת ליבום גם מהאח הראשון שהיה גדול, וגם מהאח הקטן שביאתו כמאמר, והרי היא

אשת מתים, שהתמעטה [לעיל לא א] מהפסוק "ומת אחד מהם — יבמה יבוא עליה", מי עליה זיקת יבם אחד, מתייבמת, ולא מי שעליה זיקת שני יבמים!

ב. במה דברים אמורים שביאתו של קטן קונה, ביבמה, כי היות והיא זקוקה לו, החשיבו חכמים את ביאתו בה כמאמר.

אך אף על פי שביאתו ביבמה נחשבת כמאמר, קידושיו בסתם אשה, אינם קידושין, כי אין קנינו של קטן כלום עד שיגדיל.

ולכן, אם נשא הקטן אשה, ומת ויש לו אחים — הרי זו פטורה מן החליצה, לפי שלא הועילו קידושיו כלום.

ג. **בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת, ומת, ושתי נשותיו נופלות עתה ליבום לפני אחיו —**

אם לא ידע את הראשונה [לא בא עליה] **מששהגדיל — הראשונה חולצת ולא מתייבמת,** שהרי היא נופלת עתה גם מהאח הראשון [שעדיין לא התייבמה יבום מלא שהרי ביאת הקטן נחשבת רק כמאמר], וגם נופלת מהשני שבא עליה בקטנותו וקנאה במאמר, והיא נופלת ליבום גם ממאמרו, והרי היא אשת שני מתים, שזיקת שני יבמים עליה, שתקנת חכמים היא אינה מתייבמת אלא רק חולצת.

והשנייה — או חולצת או מתייבמת.

רבי שמעון אומר: אין איסור ב"זיקת שני יבמים" [והיינו, שחולק רבי שמעון וסובר שלא תיקנו חכמים תקנה זו].

ולכן, גם הראשונה היא בת יבום — מכח

נפילתה מהראשון, וגם השניה היא בת ייבום — מכח נפילתה מהשני.

ולכן הרי הוא **מייבם** לאחת מהן, **לאי** זו **שירצה**.

והשניה, אינה נפטרת בביאתה, שהרי יש כאן נפילה משני בתים, כאשר הראשונה נופלת מהראשון, והשניה מהשני.

אך אי אפשר לייבם גם את השניה, היות והיא הייתה צרתה של המתייבמת במקצת, במאמר דרבנן. ואם שתיהן תתייבמה, יבואו להתיר שתי יבמות הבאות מבית אחד.

ולכן, הרי הוא חולץ **לשנייה**.

ד. אחד יבם שהוא בן ט' שנים ויום אחד, ואחד יבם שהוא בן עשרים אלא שלא הביא שתי שערות, הרי שוים בכל הדינים האמורים ביבם קטן, שהואיל ולא הביא שתי שערות הרי הוא קטן.

גמרא:

אמר רבא: הא דאמור רבנן במשנה לעיל, בפרק ארבעה אחים [לא ב] שבמקום שיש זיקת שני יבמין — מיהלץ חלצה, יבומי לא מיבמה.

לא תימא, אל תטעה לומר, כי זה שאמרו חכמים "מי שעליה זיקת שני יבמים אינה מתייבמת אלא חולצת" הוא מכח גזירה, ולכן רק במקום ששייכת בו הגזירה היא אסורה, ואין זה כלל מוחלט שכל מי שעליה זיקת שני יבמין אינה מתייבמת אלא חולצת —

והיינו, שלא נטעה נאמר לומר שחכמים אמרו זאת רק **היבא דאיבא צרה**.

וכגון לעיל, שמדובר בשתי נשים שהיו נשואות לשני אחים, ומת אחד מהם, ועשה בה השני מאמר, ומת גם הוא, ונפלו שתי נשיו ליבום לפני האח השלישי, כאשר האחת מהן היא אשתו הראשונה של האח השני ואילו השניה היא אשתו של אחיו הראשון, שהשני עשה בה מאמר, ויש עליה זיקת שני —

והיה מקום לומר, כי רק שם אין בעלת המאמר מתייבמת אלא רק אשתו הראשונה, ואילו בעלת המאמר חולצת, היות **דאיבא למגזר משום צרה**, שחששו חכמים שאם ייבם את שתיהן, יבואו אנשים לטעות, ולומר שכל שתי יבמות הבאות מבית אחד — הרי הן מתייבמות.

אלא, זו היא תקנת חכמים מוחלטת, שאין בעלת המאמר שמת בעלה מתייבמת אפילו במקום שאין לה צרה.

היות שסמכו חכמים תקנתם על הפסוק "ומת אחד מהם — יבמה יבוא עליה", לומר שכל מי שעליה זיקת שני יבמים אינה מתייבמת אלא חולצת. והראיה:

דהא הבא, במשנתנו, **ליבא צרה**, אלא היא עצמה בלבד נופלת מהאח הראשון ומאמרו של שני, ואין כאן חשש שמא יאמרו אנשים שתי יבמות מבית אחד מתייבמות.

ובכל זאת, היא רק מיהלץ חלצה, אבל יבומי — **לא מיבמה!**

שנינו במשנה: **נשא** הקטן **אשה ומת**, הרי היא פטורה מן החליצה ומן היבום.

ומוסיפה הגמרא, ששנינו לדין זה גם בכרייתא:

תנינא להא, לדין זה של משנתנו, בכרייתא, דתנו רבנן: שוטה וקטן שנשאו אשה ומתו — נשותיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום.

שנינו במשנה: **בן תשע** שבא על יבמתו, ומשהגדיל נשא אשה אחרת, ומת, אם לא ידע את הראשונה **משהגדיל** — הראשונה חולצת ולא מתייבמת, והשנייה או חולצת או מתייבמת.

והוינן בה: **ויעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול**, ומשמת, הרי יש עליה זיקת שני יבמים, ותדחה צרה [אשתו הגמורה של הקטן, שקידשה משהגדיל] **מיבום**, כדין אשתו הגמורה, כשהיא "צרת מי שיש עליה זיקת שני יבמים", ששנינו לעיל בפרק ארבעה אחים [לא בן] שאינה מתייבמת.

אמר רב: לא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול.

ושמואל אמר: עשו ועשו! כלומר, אכן כן עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול.

וכן אמר רבי יוחנן: עשו ועשו.

והוינן בה, לדברי רבי יוחנן ושמואל: אם כדבריהם —

ויעשו ביאת קטן כמאמר בגדול גם לענין איסור צרת "מי שעליה זיקת שני יבמים". ואם כן, כיצד שנינו במשנתנו שצרתה אפילו מתייבמת?!

ומשנינן: דין צרת מי שעליה זיקת שני יבמים, במחלוקת **תנאי** היא שנויה.

הך **תנא** דלעיל, בפרק ארבעה אחין, גזר שבעלת המאמר שמת בעלה אינה מתייבמת **משום צרה**, שמא יבואו לייבם גם את צרתה,

ויאמרו אנשים ששתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות.

ואשמעינן תנא זה דין זה שם בגדול, והוא הדין בקטן, שאינה מתייבמת.

והאי דאמר שם בגדול? — **משום דבגדול** שעשה בה מאמר קאי שם.

והאי תנא דהכא, סבירא ליה שאמנם עשו ביאת קטן כמאמר בגדול, ואולם הוא לא גזר בה שלא תתייבמה שתיהן **משום צרה**, שמא יבואו לייבם אותה וצרתה, אלא הוא סבור שאין היא עצמה מתייבמת אפילו במקום שאין צרה. אך מאידך הוא סבור, שאין היא אוסרת צרתה מדין צרת מי שיש עליה זיקת שני יבמים.

ואשמעינן דין זה בקטן שביאתו היא כמאמר בגדול, והוא הדין בגדול.

והאי דקאמר בקטן? — **דבקטן קאי כאן.**

אזל רבי אלעזר בן פדת, שהיה תלמידו של רבי יוחנן, **ואמר לשמעטא** זו, **בי מדרשא**, בבית המדרש, את מה ששמע מרבי יוחנן, **ולא אמרה משמיה דרבי יוחנן.**

שמע רבי יוחנן, שלא אמר זאת בשמו, **ואיקפד עליו.**

עול לגביה רבי יוחנן, רבי אמי ורבי אסי, כדי לפייסו מקפידתו.

אמרו ליה, כדי שלא יכעס ויעשה כעסו רועים:

וכי לא כך היה **המעשה בבית הכנסת של טבריא**, **בנגר** [יתד שראשו מעובה, שתוחבים אותו בחור שבכניסה לחדר, וכך

אלא, יהושע יושב ודורש סתם, והכל יודעין שתורתו של משה היא.

אף רבי אלעזר תלמידך, הרי הוא יושב ודורש סתם, והכל יודעין כי כל דבריו — שלך היא.

אמר להם רבי יוחנן: מפני מה אי אתם יודעין לפיכך כבן אידי חברינו!

ומביאה עתה הגמרא דרשת חכמים בענין אמירת דבר בשם אומרו, עד כמה היא מועילה למי שאמרו. דכתיב בספר תהלים [פרק טא]:

“אגורה באהלך עולמים”.

וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים?

אלא, כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! יהי רצון שאחרי מותי ^{א-13} יאמרו דבר שמועה מפני בעולם הזה [ויהיו שפתי נעות בקבר, והרי אני כמי שגר בשני עולמים].

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה — שפתותיו דובבות בקבר.

אמר רבי יצחק בן זעירא, ואיתימא שמעון נזירא: מאי קראה? מנין יש לכך סמך מן הכתוב?

לפי שנאמר בספר שיר השירים [פרק ז] “וחכך כיון הטוב, הולך לדודי למישרים — דובב שפתי ישנים”.

המשיל הכתוב את דברי התורה של תלמידי חכמים, שהם ככומר של ענבים, ערימת

סוגרים את הדלת], שיש בראשו גלוסטרא [עובי], שנחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי אם הוא נחשב כלי, לפי שראוי לשחוק בו שומים ופלפלים, ואין תקיעתו בחור שבריצה מחשיכה אותו כבונה בשבת, או שתקיעתו נחשבת כבונה, מפני שבטל הוא לבית, ונהיה חלק ממנו —

עד שקרעו ספר תורה בהמתן!

ובמאמר מוסגר תמהה הגמרא: וכי קרעו ספר תורה בכונה סלקא דעתך?

אלא אימא: שנקרע ספר תורה מבלי משים, בהמתן.

והיה שם רבי יוסי בן קיסמא. אמר: תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים!

וכן הוה.

אך הם לא הרגיעו בכך את רבי יוחנן, אלא אדרבה, הדר, חזר רבי יוחנן, ואיקפד טפי.

אמר: חברותא נמי! האם מדמים את רבי אלעזר תלמידי כאילו היה חברי, ולכן אין לי להקפיד עליו, כמו שלא היה ראוי לרבי אלעזר ורבי יוסי שהיו חברים להקפיד כל כך על זה?!?

עול לגביה רבי יעקב בר אידי לפייסו.

אמר לו: כתיב בספר יהושע [פרק יא]: “כאשר צוה ה' את משה עבדו, כן צוה משה את יהושע, וכן עשה יהושע. לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה”.

וכי על כל דבר שאמר יהושע, היה אומר להם: כך אמר לי משה?